

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

શૈક્ષણિક વર્ષ 2020-21 માટે

કક્ષા-12 હિન્દી (વિજ્ઞાન પ્રવાહ) (009) (દ્વિતીય ભાષા)

વાર્ષિક પરીક્ષા

સમય : 3 ઘંટે

પ્રશ્નપત્ર का પ્રारूप

पूर्णांक : 100

નોંધ : આ પરિરૂપ વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષકો, પ્રાશ્નિકો, મોડરેટર્સ વગેરેના માર્ગદર્શન માટે છે. જે તે વિષયોના પ્રાશ્નિક તેમજ મોડરેટર્સને માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણના બૃહદ્ હાર્દ/ઉદ્દેશને સુસંગત રહી પ્રશ્નપત્રની સંરચના બાબતે ફેરફાર કરવાની છૂટ રહેશે.

उद्देश्य अनुसार भारांक :

उद्देश्य	ज्ञान (K)	समझ (U)	उपयोजन (A)	कौशल (S)	कुल पूर्णांक
PART-A	28	16	06	-	50
PART-B	08	15	19	08	50
कुल पूर्णांक	36	31	25	08	100

प्रश्न प्रकार अनुसार भारांक : PART-A

प्रश्न का स्वरूप	प्रश्नों की संख्या	कुल पूर्णांक
वैकल्पिक प्रश्न	50	50

प्रश्न प्रकार अनुसार भारांक : PART-B

क्रम	प्रश्न का स्वरूप	विकल्प सहित प्रश्नों की संख्या	विकल्प रहित प्रश्नों की संख्या	कुल पूर्णांक
1.	निबंधात्मक प्रश्न (EA)	01	01	08
2.	विस्तृत प्रश्न (LA)	08	05	24
3.	સંક્ષિપ્ત પ્રશ્ન (SA)	10	06	14
4.	अति संक्षिप्त प्रश्न (VSA)	04	04	04
	कुल	23	16	50

નોંધ : ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ દ્વારા શૈક્ષણિક વર્ષ 2020-21 માટે અભ્યાસક્રમમાંથી રદ કરેલ પ્રકરણો/મુદ્દાઓમાંથી પ્રશ્નો પૂછવા નહીં.

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

શૈક્ષણિક વર્ષ 2020-21 માટે

કક્ષા-12 હિન્દી (વિજ્ઞાન પ્રવાહ) (009) (દ્વિતીય ભાષા)

વાર્ષિક પરીક્ષા

સમય : 3 ઘંટે

પ્રશ્નપત્ર का પ્રारूप

પૂર્ણાંક : 100

● પ્રકરણ અનુસાર ભારાંક :

ક્રમ	વિષયવસ્તુ	પૂર્ણાંક
1.	પદ્ય	33
2.	ગદ્ય	33
3.	પ્રયોજનમૂલક હિન્દી	04
4.	લેખન ● ગદ્યાંશ ● પત્ર ● નિબંધ	04 04 08
5.	વ્યાકરણ ● ચિહ્ન ● શુદ્ધ લેખન ● વાક્ય વિચાર ● તદ્ભવ, તત્સમ ● વિશેષણ ● મુહાવરે ● કહાવત	-- 02 02 02 02 02 02 02
	કુલ	100

गुजरात माध्यमिक અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

શૈક્ષણિક વર્ષ 2020-21 માટે

કક્ષા-12 હિન્દી (વિજ્ઞાન પ્રવાહ) (009) (દ્વિતીય ભાષા)

વાર્ષિક પરીક્ષા

સમય : 3 ઘંટે

પ્રશ્નપત્ર का प्रारूप

पूर्णांक : 100

समय : 1 घंटे

PART- A

पूर्णांक : 50

- PART-A में सभी प्रश्न वैकल्पिक पूछिए, ऐसे 50 प्रश्न पुछिए । प्रत्येक प्रश्न का 1 अंक है।

[50]

समय : 2 घंटे

PART- B

पूर्णांक : 50

विभाग-A (गद्य)

- दो-तीन वाक्यों में उत्तर हों, ऐसे तीन प्रश्न पूछिए, जिसमें से किन्हीं दो का उत्तर लिखें । [04]
- सविस्तार से उत्तर दे, ऐसे तीन प्रश्न पूछिए, जिसमें से किन्हीं दो का उत्तर लिखें । [10]
- गद्यांश का आशय हो, ऐसा दो प्रश्न पूछिए, किसी एक का उत्तर लिखें । [03]

विभाग-B (पद्य)

- दो-तीन वाक्यों में उत्तर हों, ऐसे तीन प्रश्न पूछिए, जिसमें से किन्हीं दो के उत्तर दीजिए । [04]
- सविस्तार से उत्तर दे, ऐसे तीन प्रश्न पूछिये, किन्ही दो के उत्तर लिखें । [10]
- पद्यांश का आशय हों, दो पद्यांश पूछे, किसी एक का उत्तर लिखें । [03]

विभाग-C (लेखन)

- कोई एक अपठित गद्यांश दीजिए, और उसके चार प्रश्न पुछिए । [04]
- पत्र-लेखन के लिए कोई दो प्रश्न पुछिए, किसी एक का उत्तर लिखें । [04]
- निबन्ध लेखन के लिए तीन विषय दीजिए, जिसमें से किसी एक विषय पर लगभग 150 शब्दों में निबन्ध लिखना है । [08]

● ● ●

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

શૈક્ષણિક વર્ષ 2020-21 માટે

કક્ષા-12 (વિજ્ઞાન પ્રવાહ) હિન્દી - (009) (દ્વિતીય ભાષા)

વાર્ષિક પરીક્ષા

સમય : 3 ઘંટે

નમૂને કા પ્રશ્નપત્ર

પૂર્ણાંક : 100

સમય : 1 ઘંટા

PART-A

પૂર્ણાંક : 50

સૂચના : (1) ઇસ પ્રશ્નપત્ર મેં વસ્તુનિષ્ઠ પ્રકાર કે કુલ 50 પ્રશ્ન હૈં । સઘી પ્રશ્ન અનિવાર્ય હૈં ।
(2) પ્રત્યેક પ્રશ્ન ઁક અંક કા હૈં ।
(3) આપકો અલગ સે દિઁ ગઁ OMR પત્રક કે પ્રશ્નોં કે સામને (A) O, (B) O, (C) O, (D) O દિઁ ગઁ હૈં । જિસ પ્રશ્ન કા જો ઉત્તર સહી હો ઁસ વિકલ્પ કે ગોલાકાર કો પેન સે પૂર્ણ ગાઢા ● કરના હોગા ।

- (1) ઓલૂરી કા અર્થ ક્યા હોતા હૈં ?
(A) વિરોધી (B) માફિક
(C) કોતૂહલ (D) વિનય
- (2) ગોપિયાં કિસકી બની માલા પહેનેંગી ?
(A) ગુંજા કી (B) મોરપંચ કી
(C) ફૂલોં કી (D) મોતી કી
- (3) “કાન્હા ઁ બસ બાંસુરી” કે કવિ કૌન હૈં ?
(A) રાજેન્દ્ર શાહ (B) ઇન્દુ જૈન
(C) ધર્મવીર ભારતી (D) રસખાન
- (4) શિશુ સિંહ કે સાથ કૌન ચેલ રહા થા ?
(A) બાલક ભરત (B) બાલક રામ
(C) બાલક કૃષ્ણ (D) બાલક ગદેશ
- (5) બાલક કિસકે આશ્રમ મેં પઢ રહા થા ?
(A) દ્રોણાચાર્ય (B) કશ્યપ કે
(C) ગૌતમ કે (D) દુર્વાસા કે
- (6) હમ સફર ક્યા કર રહે હૈં ?
(A) ઁંઘે હુઁ હૈં (B) ગજલ સુના રહે હૈં
(C) તઢપ રહે હૈં (D) બાજા બજા રહે હૈં ।
- (7) કૌન-સી સંભાવનાઁ સામને હૈં ?
(A) આંધી કી (B) બાઢ કી
(C) કીચઢ કી (D) પાની કી
- (8) ‘જો બીત ગઈ સો બાત ગઈ’ કાવ્ય કે કવિ કૌન હૈં ?
(A) રઘુવીર ચૌધરી (B) હરિવંશરાય બચ્ચન
(C) ચન્દ્રકાન્ત મહેતા (D) ઁક ઁહી નહીં

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

- (9) લઘુ જીવન લેકર આયે હૈં.....
- (A) વહ ટૂટ ગયા તો ટૂટ ગયા (B) પ્યાલે ટૂટા હી કરતે હૈં
- (C) વહ કચ્ચા પીનેવાલા હૈ (D) કબ રોતા હૈ ।
- (10) જીવન મેં એક સિતારા થા..... ।
- (A) વહ ડૂબ ગયા તો ડૂબ ગયા (B) અમ્બર મેં આનન કો દેખો
- (C) માના વહ બેહદ પ્યારા થા (D) કિતને ઇસકે પ્યારે છૂટે ।
- (11) હારિલ બનકર કવિ કહાં બસેરા કરના ચાહતા હૈ ?
- (A) વટવૃક્ષ પર (B) પીપલ કે વૃક્ષ પર
- (C) નીમ કે પેડ પર (D) આમ કે પેડ પર
- (12) દીદી ભાઈ કે લિએ ક્યા સામાન રખતી હૈં ?
- (A) ગુડ્ડે (B) માલદહ
- (C) અમરુદ (D) કેલા
- (13) કવિ પઢના-લિખના કિસકી મદદ સે સીખતા હૈ ?
- (A) દીદી કી (B) માતા કી
- (C) પિતા કી (D) ભાઈ
- (14) કવિ ઘર સે નિકલકર કહાં જાતા હૈ ?
- (A) દફતર (B) ડુકાન
- (C) કૉલેજ (D) વિદ્યાલય
- (15) કૈલેન્ડર કો દેખકર કવિ કો ક્યા યાદ આતા હૈ ?
- (A) મીઠી યાદેં (B) બુરે દિન
- (C) રોજ કી દિનચર્યા (D) પુરાને મિત્ર
- (16) 'કૈલેન્ડર' કાવ્ય કે કવિ કૌન હૈં ?
- (A) રાજેન્દ્ર પ્રસાદ (B) પ્રેમચંદ
- (C) સૂરજ બઢવ્યા (D) જયશંકર પ્રસાદ
- (17) બંશીધર કો પણિટ અલોપીદીન ને કૌન સે પદ પર નિયુક્ત કિયા ?
- (A) સ્થાઈ મૈનેજર (B) દારોગા
- (C) જજ (D) વકીલ
- (18) પણિટ અલોપીદીન કો કિસ પર અખંડ વિશ્વાસ થા ?
- (A) શિવાજી પર (B) રામ જી પર
- (C) લક્ષ્મીજી પર (D) હનુમાન જી પર
- (19) 'એકેલી' કહાની કી લેખિકા કા નામ ક્યા હૈ ?
- (A) સોમા બુઆ (B) મન્નુ ભણ્ડારી
- (C) મૃદુલા ગર્ગ (D) કૃષ્ણા સોબતી

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

- (20) सोमा बुआ के मृत पुत्र की एकमात्र निशानी क्या थी ?
(A) कलम-कापी (B) संदूक
(C) मकान (D) अंगूठी
- (21) लेखक के पिताजी घर बनाने के लिए कहाँ से चिकनी मिट्टी लाते थे ?
(A) आँवा तालाब (B) सरोवर
(C) नदी (D) हंस तालाब
- (22) लेखक ने अपना कैसा घर बेचने का विचार किया ?
(A) नया (B) पुश्तैनी
(C) शहर का (D) बड़ा
- (23) अग्नि कुंड सिकुड़कर क्या बन गया ?
(A) रेडियम (B) युरेनियम
(C) पृथ्वी (D) कुछ भी नहीं
- (24) रेडियम किस प्रजा से दुःखी है ?
(A) अमरीका (B) भारतवासी
(C) जापानी (D) चीनी
- (25) 'रेडियम' की आत्मकथा पाठ के लेखक का नाम बताइये ?
(A) महावीर प्रसाद द्विवेदी (B) हरिशंकर परसाई
(C) यशपाल (D) नामवर सिंह
- (26) किस साल में सुभाष बाबू को कलकत्ता कांग्रेस से ठोकर मिली ?
(A) 1918 (B) 1928
(C) 1914 (D) 1938
- (27) सुभाष बाबू का जीवन-पथ कैसा रहा ?
(A) सुखमय (B) संघर्षमय
(C) आनंदमय (D) भावमय
- (28) हरिशंकर परसाई का जन्म किस राज्य में हुआ था ?
(A) गुजरात (B) उत्तरप्रदेश
(C) मध्यप्रदेश (D) छत्तीसगढ़
- (29) 'एक और जन्मदिन' व्यंग लेख किस पुस्तक से लिया गया है ?
(A) एक और जन्मदिन (B) मेरी श्रेष्ठ व्यंग्य रचनाएँ
(C) सरस्वती चन्द्र (D) कर्मभूमि
- (30) राम की झोंपड़ी..... ?
(A) जंगलो के आस-पास किसी टेकरी पर है । (B) टूटी-फूटी बिखरी पड़ी है ।
(C) कोई नहीं रहता है (D) अयोध्या में बनी है ।

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

- (31) गृहिणी बहुत उद्विग्न थी क्योंकि.....
- (A) वह बीमार थी (B) शहर में कर्फ्यू लगा था
(C) बारह बजे भी लोग लौटे नहीं थे। (D) बारिश ज्यादा थी
- (32) अयोध्यावासियों ने कैसे प्रभात की कल्पना की थी ?
- (A) अँधेरी (B) उदासीन
(C) सुखमय (D) मंगलमय
- (33) निम्न चिहनों में से विवरण चिह्न कौन सा है ?
- (A) : (B) :-
(C) ; (D) .
- (34) 'शब्दबल सूचकांक' का प्रयोग कब किया जाता है ?
- (A) शब्द को धीरे से बोलने पर (B) किसी शब्द को न बोलने पर
(C) शब्द को जोर से बोलने पर (D) उपर्युक्त सभी के लिए
- (35) निम्नलिखित वाक्यों में से शुद्ध वाक्य बताइए।
- (A) हाथी जाती है (B) लडकों ने मैच देखी
(C) उसने मीठा दही खाया (D) मैंने तकिया लगाई
- (36) निम्नलिखित वाक्यों में से अशुद्ध वाक्य पहचानिये।
- (A) गाय दौड़ती है (B) कुत्ता दौड़ रहा है।
(C) उसकी जन्मतिथि क्या है ? (D) उसने आसन ग्रहण किया।
- (37) “राम घर जाता है।” इस वाक्य में क्रिया पहचानिये।
- (A) राम (B) घर
(C) है (D) जाता है।
- (38) “वाह-वाह ! क्या लाजवाब चीज है ?” कौन सा वाक्य है ?
- (A) प्रश्नवाचक वाक्य (B) विस्मयबोधक वाक्य
(C) संदेह वाक्य (D) इच्छावाचक वाक्य
- (39) कर्म तत्सम का तद्भव शब्द बताइए।
- (A) करम (B) कारज
(C) काम (D) A और C
- (40) तत्सम 'शत' शब्द का हिन्दी शब्द बताइए।
- (A) सुई (B) सौत
(C) सौ (D) सत
- (41) 'बहुत' शब्द का विशेषण बताइए।
- (A) ज्यादा (B) बहुतत्व
(C) बहुतायत (D) बहुत

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

- (42) 'इमानदार' शब्द का विशेषण बताइये ।
(A) इमान (B) इमानदारी
(C) इमानी (D) नाइमानदार
- (43) 'नाम बडे और दर्शन छोटे' कहावत का अर्थ बताइये ।
(A) नाम बहुत लंबा होना (B) बहुत गुणवान आदमी
(C) जैसा नाम वैसा गुण (D) नाम के विपरीत व्यक्तित्व होना
- (44) 'साँप मरे और लाठी भी न टूटे' कहावत का अर्थ बताइए ।
(A) साँप का मर जाना (B) काम बिगड जाना
(C) बिना किसी तरह का नुकसान सहे काम पूरा करना (D) निष्फल होना
- (45) 'अंकुश' शब्द का अर्थ बताइए ।
(A) नियंत्रण (B) सहारा
(C) अवलंबन (D) आधार
- (46) 'टाँग अड़ाना' मुहावरे का सही अर्थ बताइए ।
(A) सहारा देना (B) बाँधा डालना
(C) शक्ति बताना (D) झगड़ना
- (47) 'अप्रैल फूल बनाना' मुहावरे का सही अर्थ बताइए
(A) फूल का खिलना (B) घर पे फूल बनाना
(C) मूर्ख बनाना (D) मूर्ख बनना
- (48) 'प्रौद्योगिकी' का अर्थ क्या है ?
(A) उद्योग (B) बड़ा उद्योग
(C) तकनीक (D) उपज
- (49) पर्यावरण पर्यटन का विचार 'भारतीय सर्वेक्षण विभाग' ने कब किया ?
(A) 1998 (B) 1958
(C) 2001 (D) 2011
- (50) 'तत्काल मनीऑर्डर' का अंग्रेजी शोर्टकट कौन सा सही है :
(A) ईएमओ (B) आईएमओ
(C) टीएमओ (D) टीएम

• • •

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

PART-B

સમય : 2 ઘંટે

પૂર્ણાંક : 50

- સૂચના : (1) इस प्रश्नपत्र में कुल तीन विभाग हैं।
 (2) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
 (3) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के गुण दर्शाते हैं।

विभाग-A (गद्य)

- निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो के उत्तर दो-तीन वाक्यों में लिखिए : (04)
- (1) सुभाष बाबू युद्ध को कौन सी सन्धि समझते थे ?
- (2) सोमा बुआ ने अंगूठी क्यों बेच दी ?
- (3) लेखक को रात-दिन नींद क्यों नहीं आती ?
- निम्नलिखित लिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो के उत्तर सविस्तार लिखिए : (10)
- (4) पण्डित अलोपीदीन के व्यक्तित्व का परिचय दीजिए।
- (5) जन्म दिन के बारे में लेखक के विचार स्पष्ट करें।
- (6) रेडियम की उत्पत्ति का सविस्तार वर्णन करें।
- निम्नलिखित गद्यांश में से किसी एक का आशय स्पष्ट कीजिए : (03)
- (7) इस देश की ही नहीं, पूरे विश्व की एक कौशल्या है।
- (8) घर पैसे लेकर बेचा जा सकता है, परंतु घर ? घर तो एक भावना है।

विभाग-B (पद्य)

- निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो के उत्तर दो-तीन वाक्यों में दीजिए : (04)
- (9) कृष्ण कैसे होली खेल रहे हैं ?
- (10) कवि दीदी को चट्टान की उपमा क्यों देते हैं ?
- (11) चीड़ वन में आँधियों की बात करने से क्या होगा ?
- निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी दो प्रश्नों के उत्तर सविस्तार दीजिये : (10)
- (12) गोपियाँ कृष्ण की मुरली को अपनी सौत क्यों समझती हैं ?
- (13) मधुरघट और मनुष्य जीवन में क्या समानता पाई जाती है ? स्पष्ट करें।
- (14) 'कैलेंडर' कविता का केन्द्रीय भाव लिखिए।
- निम्नलिखित पद्यांश में से किसी एक का आशय स्पष्ट कीजिए : (03)
- (15) जिस तरह चाहो बजाओ इस सभा में
 हम नहीं है आदमी, हम झुनझुने हैं।
- (16) घौंसले नहीं बनाये हमने, बसे नहीं आज
 तक, कठिन है हमारा जीवन भी तुम्हारी तरह ही।

ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ગાંધીનગર

વિભાગ-C (લેખન)

- નિમ્નલિખિત ગદ્યાંશ કો પઢકર પૂછ ગણ પ્રશ્નોં કલે ઉત્તર લિખિણ : (04)

સ્ત્રિયોં કી શિક્ષા કા સ્વરૂપ પુરુષોં કી શિક્ષા કલે સ્વરૂપ સે અલગ રહના ચાહિણ । કતાઈ, બુનાઈ, સિલાઈ, બઢાઈ આદિ કી શિક્ષા તો ઉઢ્ઢેં દી હી ગાણ, કિંતુ ઇસી કલે સાથ ઉઢ્ઢેં કુટીર ઉદ્યોગો મેં હી નિપુણ બનાયા ગાના ચાહિણ, ગિસસે કિ બુરા સમય આને પર લે કિસી કી મોહતાગ ન રહેં । સ્ત્રિયોં કો શિક્ષિત કરને સે હમારા ઘર સ્વર્ગ બન સકતા હૈ । નાસમઝ્ઝ ઓર ફૂહડ઼ ઓરતોં સે પરિવાર કલે પરિવાર તબાહ હો ગાતે હૈં । ગિસ ઘર કી સ્ત્રિયોં સુશિક્ષિત ઓર સુસંસ્કૃત હોતી હૈં, લે ઘર ગિન્દા વિશ્વવિદ્યાલય હોતે હૈં । શિક્ષા કા અર્થ કિતાબી ગ્ઝાન હી નહીં હૈ ઓર નહી અક્ષરગ્ઝાન હૈ, લહ તો ગીને કી કલા હૈ ।

- (17) સ્ત્રિયોં કો કિસ પ્રકાર કી શિક્ષા દેની ચાહિણ ?
- (18) હમારા ઘર સ્વર્ગ કલે બન સકતા હૈ ?
- (19) બુરે સમય મેં સ્ત્રિયાં સ્વાલમ્બી કૈસે રહ સકતી હૈ ?
- (20) ઇસ પરિચ્છેદ કલે લિણ ઇક ઉચિત શીર્ષક દીગિણ ।

- નિમ્નલિખિત પત્રો મેં સે કિસી ઇક વિષય પર પત્ર લિખિણ : (04)

- (21) 10 રાગધાની પાર્ક, લસ્ત્રાપુર, અહમદાબાદ-380009 સે પ્રાંશુ શુક્લ નલસારી નિલાસિની અપની છોટી બહન પ્રિતી પટેલ કો પર્યટન કા અધિકતમ શૌક પઢાઈ મેં લાધક બનતા હૈં, યહ લાત સમઝાતે હુણ પત્ર લિખતા હૈં ।
- (22) સ્વચ્છતા અભિયાન કા મહલ્લ સમઝાતે હુણ અપને મિત્ર કો પત્ર લિખિણ ।

- નિમ્નાનુસાર કિસી ઇક વિષય પર 150 શબ્દોં મેં નિબંધ લિખિણ । (08)

- (23) યદિ મેરે પંચ હોતે : પંચ પાને કી ઇચ્છા - પંચ પાકર ગગન વિહાર - ગંગલો કી સૈર - આગાદી સે ઘૂમના - ફિરના - ઉપસંહાર ।

અથલા

- કોરોના વૈશ્વિક મહામારી - કોરોના કલે લક્ષણ - કોરોના કા હમારે ગીવન પર અસર - કોરોના સે હોને લાલી હાનિ - લચને કલે ઉપાય - ઉપસંહાર

અથલા

- પ્લાસ્ટિક મુક્ત ભારત - પ્લાસ્ટિક કા ઉદ્ભલ્લ ઇવં વિકાસ - ગીવન મેં લઢતી ઉપયોગિતા - પર્યાવરણ કો નુકસાન - પ્લાસ્ટિક કલે વિકલ્પ - પ્લાસ્ટિક મુક્ત ભારત - ઉપસંહાર

● ● ●